



Наталія Андріївна Шабел.
Городищенська ЗОШ I-II ступенів
Менського району Чернігівської обл..
Вчитель української мови і літератури
й англійської мови. Категорія вища.

I ведучий. «Леся Українка! Це звучить узагальнююче, як ім'я, в якому злились мільйони українок і українців, мільйони безвісних чесних борців за свободу, які в глухі часи жорстокого царизму вслід за російським пролетаріатом не побоялися устати проти гніту й рабства»

П.Тичина

Учитель. Леся Українка ввійшла в літературу як велика поетеса-лірик, геніальний драматург, талановитий прозаїк, перекладач, блискучий літературний критик, невтомний збирач і дбайливий цінитель фольклорних скарбів.

II ведучий. «Інтереси Лесі Українки були дуже широкі: поезія, драматургія, проза, літературна критика, публіцистика, історія, етнографія й фольклор, музикознавство. В усіх цих різноманітних ділянках духовного життя українського народу вона стояла на рівні передових ідей свого часу».

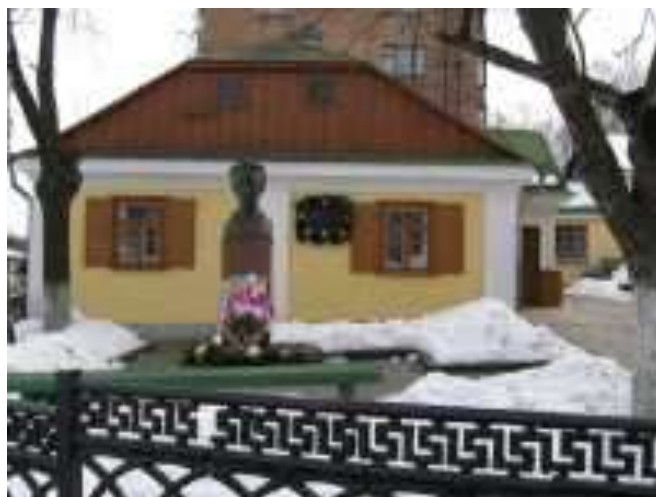
О.Білецький

«На нашій рідній Волині»

(♫ Шуман «Грезы»)



I ведучий. Леся Українка — це псевдонім Лариси Петрівни Косач. Народилася вона 25 лютого 1871 року в місті Новограді-Волинському (тепер Житомирська область), що розкинулось на мальовничих берегах річки Случ. Свій рід поетеса веде від людей освічених, гуманних і волелюбних. Її тітки по батьковій лінії Олександра і Олена були учасницями революційного народницького руху, за що зазнали політичних переслідувань. Брат матері, дядько поетеси, Михайло Драгоманов — відомий науковець і громадський діяч, політичний емігрант, який заохочував Лесю вивчати російську й західноєвропейську літературу, брати участь у громадському житті.



II ведучий. Мати поетеси Ольга Петрівна — письменниця, перекладачка і громадсько-культурна діячка, відома в літературі під псевдонімом Олени Пчілки, походила з аристократичного роду. І як мати, і як письменниця вона змагалася з панівною тоді ідеологією імперської Росії. Виховуючи шістьох дітей — чотирьох доньок і двох синів, вона доклала багато зусиль, щоб дати їм ґрунтовну освіту, відкрити шляхи для всебічного розвитку. Олена Пчілка сприяла виходу в світ у 1884 році (коли Лесі було всього 13 років) першої публікації дочки — вірша «Конвалія». Ранні вірші поетеси сяють теплом, ніжністю, любов'ю до природи, до людей, до життя.

Чтиця. Вірш

I ведучий. Петро Антонович Косач — батько Лесі — здобував освіту юриста у Петербурзькому університеті, але за участь у студентському русі був виключений, завершував навчання у Києві. П.А.Косач працював службовцем у різних містах Волині — Новограді-Волинському, Луцьку, Ковелі. Він добре знав російську і світову літературу, пильно стежив за всім новим, що проявлялося в красному письменстві України, гарно читав і декламував напам'ять своїм дітям художні твори. Він був не тільки дбайливим батьком, а й добрим другом і вихователем своїх дітей. З особливою ніжністю ставився до Лесі. Прогресивні погляди П. Косача були причиною того, що поліція встановила над ним негласний нагляд.



II ведучий. Новоград-Волинський, потім Луцьк, Ковель, село Колодяжне, яке стало постійним місцем проживання сім'ї з 1882 року, — це місця, де минали дитячі та юнацькі роки Лесі. Волинь була її першою життєвою і поетичною школою, їй з дитинства були милими «Случі рідної веселі береги», барвисті луки, таємничі ліси із високими столітніми дубами, руїни Луцької фортеці. Маленька Лариса і її старший брат Михайло були нерозлучні — разом зростали, навчалися, вбирали у юні дитячі душі красу рідної природи, неповторність фольклору, народних традицій.

I ведучий. Леся Українка любила народні легенди, звичаї, пісні, які записувала її мати, залучаючи й дітей до цього. Все життя, як дорогоцінний скарб, збирала Леся твори народної поезії. Вона пам'ятала слова і мелодії багатьох українських пісень, які з її голосу пізніше записав і видав кількома збірниками музикознавець Климент Васильович Квітка — чоловік поетеси. З глибоких і яскравих вражень рідного краю, з джерел поліських повір'їв і легенд, звичаїв і пісень народилася драма Лесі Українки «Лісова пісня», багато поетичних і прозових творів, етнографічно-фольклорних праць.

II ведучий. Природа щедро обдарувала Лесю Українку — дала їй добре і мужнє серце, хист до музики, малювання, вишивки, могутній поетичний талент, великі здібності до науки. Уроки гри на фортепіано Ларисі давала дружина композитора Миколи Лисенка Ольга Олександрівна. Дівчинка мала і композиторський хист. Леся також навчалася малярству у київській художній школі Миколи Мурашка.

«Муку творчістю перемагають»



I ведучий. Та Лесі довелося зустрітися з важким особистим горем. На свято Водохреща Леся з братом дивилися, як на річці Стир святять воду. Леся застудилася, а хвороба дала важке ускладнення — на одинадцятому році життя дівчинка захворіла на туберкульоз кісток, який спочатку виявився в руці, потім перекинувся на ногу, легені, нирки. Відтоді, як висловилася поетеса, вона вела «тридцятилітню війну» з тяжкою недугою, перенесла кілька операцій. Через хворобу Леся Українка не могла продовжувати заняття музикою, що, як і поезія, була її творчим покликанням. [Ще](#) (♫ Людвиг Ван Бетховен «Лунная соната») дівчинкою вона не тільки чудово виконувала твори великих композиторів світу, а й творила власні мелодії, зокрема на свої поезії. «Мені часом здається,— писала поетеса,— що з мене вийшов би далеко кращий музикант, ніж поет, та тільки біда, що «натура утяла мені кепський жарт». В елегії «До мого фортепіано» (1890) вона передає біль розлуки з «давнім, любим другом», воскрешає згадки свого дитинства про море почуттів, картини життя, які малювала її уява, коли з клавішів зринали чарівні звуки.

Чтиця. Вірш «До мого фортеп'яно»

Чтиця. Вірш «Хотіла б я піснею стати»

II ведучий. Батьки Лесі Українки навчали дітей вдома самостійно. А зимою родина Косачів жила у Києві, де з Лесею та її братами і сестрами займалися приватні вчителі. У 1894 році родина поетеси поселилася в Києві. Косачі були у дружніх взаєминах з родинами композитора Миколи Лисенка і письменника Михайла Старицького, підтримували добрі стосунки з Іваном Франком, Михайлом Коцюбинським, російським революційним письменником Григорієм Мачтетом. 1899

року Леся Українка вперше зустрічається з Ольгою Кобилянською, з якою заприятелювала і мала на буковинську орлицю благотворний вплив.

I ведучий. Природне (з «Ноктюрн» Ф.Шопен) обдарування, дружнє родинне оточення, культурне середовище, наполеглива праця над самоосвітою — ось ті чинники, які рано піднесли Лесю Українку на високості вселюдської культури. Вона вражала всебічною освіченістю, ґрунтовною обізнаністю з літературою і мистецтвом багатьох народів світу, знанням мов: крім української, російської, польської, Леся Українка досконало володіла французькою, німецькою, англійською, італійською, грецькою, латинською, білоруською мовами. Це давало їй змогу читати в оригіналі художні і наукові праці, користуватися бібліотеками не тільки Києва, Львова, Одеси, Мінська, Москви, Петербурга, а й Відня, Берліна, Женеви, Мілана та багатьох інших міст.

II ведучий. Їдучи на лікування, Леся щоразу з сумом прощалася з рідною стороною, однак у чужому краї знаходила для себе багато нового і цікавого — природу, історію, культуру, людей — що давало сили і народжувало натхнення.

Чтиця. Вірш



I ведучий. Світогляд письменниці формувався під впливом усної народної творчості та європейського письменства, прогресивних настроїв демократизму. Леся Українка поряд з М.Коцюбинським, І.Франком, П.Грабовським належала до нової демократичної генерації українських митців. Ще у 1894 році, повернувшись з Болгарії, де протягом майже року допомагала своєму дядькові М. Драгоманову, що проживав у еміграції, Леся Українка побачила вражаючу відмінність життя за рубежом і на батьківщині, де не було елементарних політичних прав і панував чужинський деспотичний гніт.

II ведучий. 1897 року під час лікування в Криму вона познайомилася із Сергієм Мержинським — одним із активних діячів соціал-демократичного руху, професійним революціонером, полум'яним борцем за права простого народу. Лесю Українку й С.Мержинського єднала не лише ідея демократичного оновлення суспільства, любов до літератури й розуміння її великого суспільного призначення, а й глибоке особисте почуття. Їх спілкування стало однією з найтрепетніших сторінок у житті молодих людей. Інтелектуальний, високоосвічений, лагідної вдачі красень

Мержинський хворів на сухоти, був фактично приречений. Леся Українка, мужньо борючись з власним недугом, знаходила в собі сили підтримувати друга, бути з ним до останніх хвилин його життя. Смерть коханого друга у 1901 році стала для Лесі дуже важкою втратою, виснажила її морально і фізично. Розраду поетеса знаходить у творчості, спілкуванні, нових знайомствах з найвизначнішими митцями своєї доби. У інтимній ліриці поетеси поєднується життєстверджуючий мотив кохання з мотивами туги, самотності, розлуки.

Чтиця. Вірш *«Твої листи пахнуть зів'ялими трояндами»*

Чтиця. Вірш *«Хотіла б я тебе, мов плющ, обняти...»*

I ведучий. Леся Українка високо цінувала українські народні пісні і думи, творчість І. Котляревського, Т.Шевченка, І.Франка. 1903 року на власні кошти вона організувала експедицію для запису на фонограф героїчного епосу українського народу від його творців і носіїв — кобзарів-бандуристів та лірників. Поетеса дуже раділа виходу збірки «Думи». «Тепер уже справді можна сказати: «Наша пісня, наша дума не вмере, не загине!»,— писала вона вченому-музикознавцеві Ф. Колессі, який здійснив запис дум на фонограф і їх видання.

II ведучий. Улітку [1907](#) (*Шуман «Грезы»*) року Леся Українка одружилася з відомим фольклористом і музикознавцем Климентом Квіткою, який високо цінував і надійно підтримував її у житті. Подружжя жило у Балаклаві, потім переїхало до Ялти. У 1911 році Климента Квітку переведено на службу у Кутаїсі, що на Кавказі. Протягом свого короткого героїчного життя Леся Українка відвідала багато країн: Болгарію, Польщу, Італію, Німеччину Єгипет, навчаючись, працюючи, вбираючи всім серцем силу та велич мистецтва, та намагаючись подолати хворобу. Поетеса поєднувала культури народів Європи своїми перекладами на українську мову творів М.Гоголя («Запропаща грамота», «Зачароване місце»), І.Тургенєва («Німфи»), Г.Гейне («Книга пісень»), Г.Гауптмана («Ткачі»), віршів А.Міцкевича, В.Гюго, Дж.-Г.Байрона та інших. Переклади поетеси збагачували духовну культуру українського народу та його художнє слово.

I ведучий. Леся Українка видала три поетичні збірки: «На крилах пісень» (1893), «Думи і мрії» (1899), «Відгуки» (1902). Її ідеал – сильна емоціями, волею, інтелектом особистість, яка шукає розв'язання найгостріших духовних проблем життя. Своє життєве і творче кредо поетеса втілила у вірші «*Contra spem spero*», наскрізним мотивом якого є прагнення активної людини жити повноцінним життям, долаючи перешкоди, що створюються суспільними та особистими умовами.

Чтиця. Вірш *«Contra spem spero»*

II ведучий. У вітчизняну поезію Леся Українка увійшла як пристрасний патріот, співець мужності і боротьби. Поневолена Україна, безправний, принижений, скривджений народ... Тут мало лише співчуття, лише плачу. *«Доволі вже їм литись, – що сльози там, де навіть крові мало!»* – патріот що стоїть перед вибором: пасивне співчуття чи активна самопожертвувна боротьба за свободу рідної землі. Громадянська лірика поетеси вражає антиімперським пафосом. Крізь творчість Леся Українка услід за Тарасом Шевченком несе ідею активного націоналізму, що втілюється в образах гордого, непохитного, зятятого борця, стоїть

перед вибором перемогти або загинути. («Бранець», «Бояриня», «Орґія», «В добу роботи, в країні неволі»).

І ведучий. Останні роки свого життя поетеса провела Грузії, звідки зимою виїздила на лікування до Єгипту. Леся Українка побувала в Каїрському музеї, оглядала піраміди — одне з семи чудес світу. «Не розчарував мене Єгипет, а ще більше причарував, і тепер тільки я зрозуміла його до кінця геніальний хист,» — зазначає в одному з листів письменниця. У циклі віршів «Весна в Єгипті» (1910) письменниця увічнила неповторні картини природи єгипетського літа, висловила глибоку повагу до культурних традицій цієї країни. Вона переклала ряд ліричних пісень Стародавнього Єгипту, які вважала зразками «ясної, радісної поезії великого загадкового народу».



Учитель. Життя Лесі Українки — це вічна легенда про мужність і мудрість, ніжність і титанічну незламність поетеси-жінки, рівної якій важко знайти у світовій літературі.



Велика поетеса передчувала наближення кінця. Впорядкувавши, переслала сестрі Ользі свій архів, до повного виснаження працювала, щоб завершити «Лісову пісню», що вважається найвищим її мистецьким здобутком. 19 липня 1913 року в курортному грузинському містечку Сурамі перестало битися її серце. Звідси вона ввійшла в безсмертя. Тіло великої дочки українського народу було перевезено в Київ і поховано на Байковому кладовищі.

«Пам'ять дорогої покійниці записана в моїй душі незатертими слідами. Честь її пам'яті!» — писав у телеграмі вчитель і друг поетеси Іван Франко. Великою письменницею і громадянкою, яка подарувала людству натхненні твори, назвав Лесю Українку Панас Мирний.

Леся Українка



До 140-річчя
від Дня народження

Підготувала
вчитель української літератури
Городищенської ЗОШ І-ІІ ст..
Менського р-ну Чернігівської обл..
Шабел Наталія Андріївна

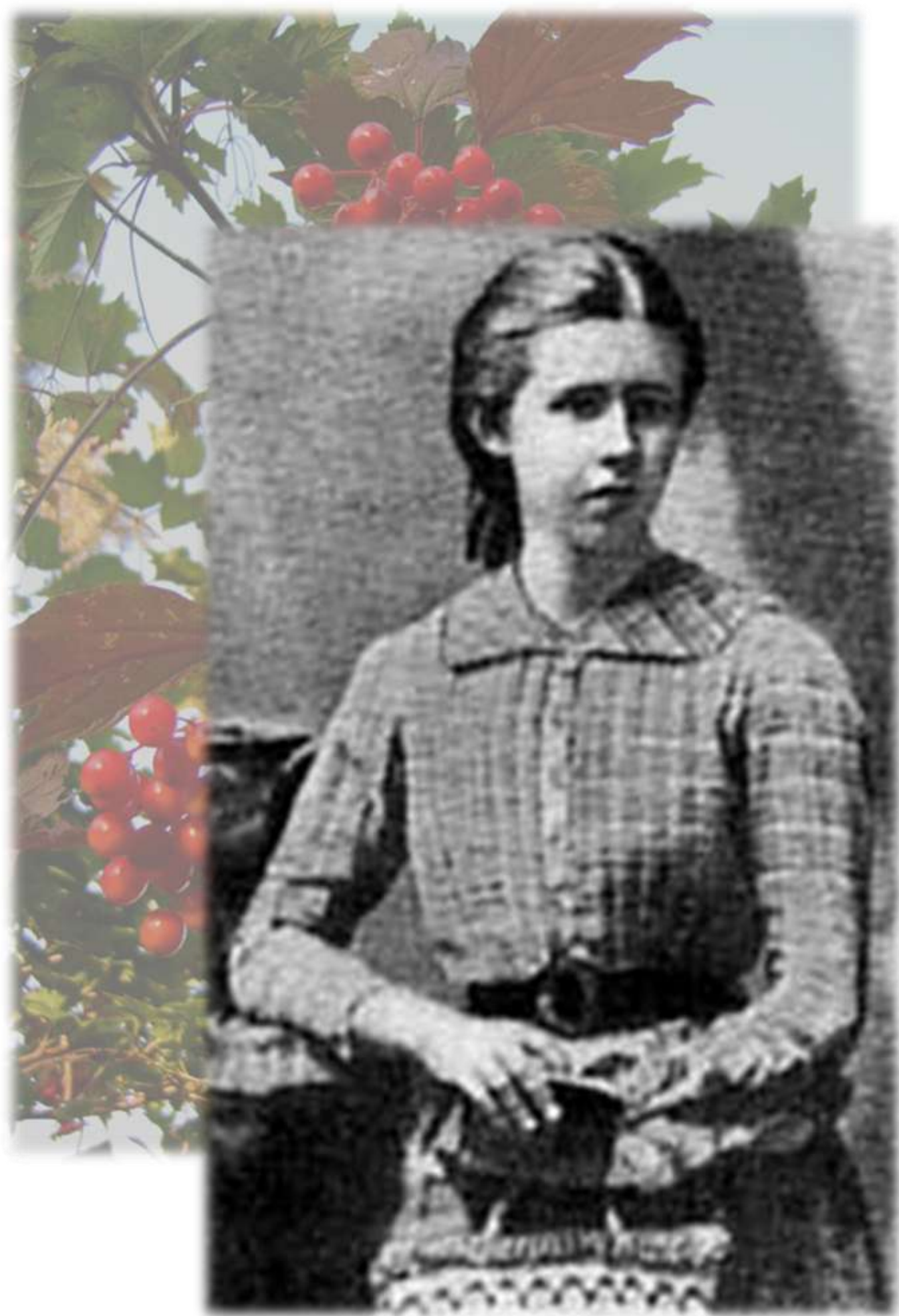
2011 рік

Леся Українка



140-років

від Дня народження



Хотіла б я піснею стати
Усю хвилину ясну,
Щоб вільно по світі літати,
Щоб вітер розносив луну.

Щоб геть аж під яснії зорі
Полинати співом дзвінком,
Упасти на хвилі прозорі,
Буяти над морем хибким.

Лунали б тоді мої мрії
І щастя моє таємне,
Ясніші ніж зорі яснії,
Гучніші, ніж море гучне

...Передо мною килими чудові
Натура стеле – темнії луги,
Славити красної бори соснові
І Случі рідної веселі береги...

Красо України, Подоля!
Розкинулось мило, недбало!
Здається, що зроду недоля,
Що горе тебе не знавало!

...Глянь, як хвилі від срібла блищать ся!
Глянь, як небо синіє вгорі!
Вабить хвиля на море податись,
Кличе промінь ясної зорі.

Хотіла б я тебе, мов плющ, обняти,
Тақ міцно, щільно, і закрити од світа,
Я не боюсь тобі життя одняти,
Ти будеш, мов руїна, листом вкрита, –

Плющ їй дає життя, він обіймає,
Боронить від негоди стіну голу,
Але й руїна стало так тримає
Повариша, аби не впав додолу.
Їм добре так удвох, – як нам з тобою, –
А прийде час розсипатись руїні, –
Нехай вона плюща сховає під собою.
Навіщо здався плющ у самотині?
Хіба на те, аби валятись долі
Пораненим, пошарпаним без сили
Чи з розпачу повитись на тополі
І статися для неї гірш могили?

